

Margareta Huitfeldt

Född:1608-11-05 – Norge (på Skjelbred, Eiker)

Död:1683-11-16 – Valla församling, Västra Götalands län (i Sundsby)

G 15 mars 35 i Viborg, Jylland, m Thomas Dyre, f 1 juni 05 på Jylland, d 13 sept 51 på Sundsby,.

Biografi

H tillhörde en ansedd dansk adelsläkt. Fadern hade av danska regeringen placerats i Norge som chef för de norska bergverken. Under sin uppväxttid vistades H mestadels på moderns gård Skjelbred nära Kongsberg. Sedan denna avlidit och fadern 1622 ingått nytt äktenskap, måste ett arvskifte mellan honom och H äga rum. Härvid erhöll hon dels Skjelbred efter modern, dels Sundsby sätesgård på Tjörn efter mormodern På våren 1635 trädde hon i brudstol — hon var nu 27 år — och gifte sig med den jylländske adelsmannen Thomas Dyre. De nygifta slog sig ned på Sundsby. I äktenskapet föddes tre barn, varav de två äldsta avled i späda ålder. Den yngste, sonen Ivar, skulle med tiden spela en avgörande roll i H:s liv.

Sedan maken 1651 avlidit, hade H ensam ansvaret för sonen Ivars uppfostran. Han undervisades till en början i hemmet av en preceptor, skickades två gånger till Sorö och anträdde på våren 1661 — han var nu 17 år gammal — en längre utrikes resa med en "hovmästare" och några tjänare i följe. Sedan han besökt ett flertal städer — Amsterdam, Calais, Oxford, Cambridge, Caen och Paris — befann han sig 1663 i den lilla universitetsstaden Montpellier i södra Frankrike. Här insjuknade han plötsligt i feber och dog 14 aug s å. På sin dödsbädd skulle han enligt hovmästarens uppgift, som aldrig kunnat styrkas, bett denne skriva till H, att han önskade, att hon skulle anslå en del av sina gods eller en penningssumma, varav räntan årligen kunde utgå till fattiga skolbarn och studerande i Bohuslän, "hende og hannem til en evig ihukommelse".

Dödsbudet drabbade H på det kännbaraste. Till förlusten av en älskad son, till vars framtid hon knutit högt spända förväntningar, kom oron för de stora bohuslänska jordbesittningarnas öde. Allt vad hon målmedvetet verkat för hotade att slås i spillror. Efter sonens död ägde hon inga nära släktingar med rättsliga arvsanspråk. Dennes önskan om en allmännyttig donation gav i detta läge uppslaget till det testamente, som hon knappt tre veckor efter begravningen lät uppsätta.

Genom testamentet, som är daterat 22 jan 1664, överlämnade H sina tvenne sätesgårdar Sundsby och Åby med deras underliggande "avelsgaarder" till "Kongl May:tz Academie eller Gymnasio udi Gottenborg" — till nytta för den fattiga studerande ungdomen i Bohuslän. Donationen, som vid tillkomsten 1664 torde ha omfattat c:a 140 hela hemman jämte ett betydande antal mindre strandtomter, väckte stor uppmärksamhet. Hennes stora donation, som alltjämt om ock i delvis andra former existerar, har utan tvekan spelat en betydande roll i västsvenskt kultur- och samhällsliv. H vilar jämte sin make och sina tre barn i det gravkor, som hon själv låtit uppföra intill Valla kyrka.

K o Hvitfeldtska stipendieinrättningen grundar sig dels på H:s testamente, dels på en donation av Karl XI 1694. Från 1941 kallas det gamla gbgiska gymnasiet efterföljare för Hvitfeldtska läroverket. I Gbg har Hvitfeldtsgatan och Hvitfeldtsplatsen fått namn efter H.

Detta är en förkortad version av Sven Grauers biografi över Margareta Huitfeldt.

Artikeln i sin helhet finns här: <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=13850>